

Mekânda "y o ğ u n l u k"

YOĞUNLUK İNİSİYATİFİ İSMAİL EĞLER, NİL AYNALI EĞLER VE ELİF TEKİR TARAFINDAN 2013 YILINDA KURULDU. 2017'DE İSTANBUL BİENALİ'NDE YAPTIKLARI "THE HOUSE" ENSTALASYONUNUN, 2016'DA İTÜ MİMARLIK FAKÜLTESİ'NDE VERDİKLERİ "ATMOSFERLER" DERSİNİN ARALARINDA BULUNDUĞU ÇALIŞMALARLA DİKKAT ÇEKMEYE DEVAM EDİYOR. SANAT ETKİNLİĞİNİN MEKÂN İLE İLİŞKİSİ ÜZERİNE ODAKLANAN YOĞUNLUK'UN BAZI KAVRAMLAR ÜZERİNE DÜŞÜNCELERİNİ İSMAİL EĞLER KALEME ALDI, ARKAPLAN VE VİZYONLARI HAKKINDA BİLGİLENDİRDİ.

İSMAİL EĞLER

Fotoğraflar: Yoğunluk Arşivi

Görme

Yaşadığımız çağın kültürünün görme üzerine inşa edilmiş olduğunu söyleyebiliriz. Ancak görünür olan bir varlığa sahiptir, görünüşe çıkmayan ise 'yok' hükmündedir. Sosyal medyada yoksanız yaşamıyorsunuzdur. Varsanız, kendi nesne değerinizi onu teşhir ederek inşa etmeniz gerekir. İnsanlar gibi nesneler de kendilerini teşhir edercesine size sunar. Dolayısıyla nesneler iyi aydınlatılır, parlatılır sentetik olarak güzelleştirilir. Her gün binlerce imaja maruz kaldığımız bu dünyada bir süre sonra bakılan imajların gösterge özelliğini bile yitirmiş olduğunu fark edersiniz. Gösterileni olmayan gösterenlere bakıp durulur. Gösterenler derinine inmeye izin vermez. Zaten yoktur bir derini. Muhteviyat önemsizdir. Böylelikle bir tür bölünmüşlük içine girilir. Ne kadar çok bakarsanız o kadar bölünürsünüz sanki. Bir süre sonra artık daha fazla bakmak istemez duruma gelirsiniz. İnsanlar, nesneler ve mekânlar; her şey imaj çöplüğünde eskir ve yerine yenileri gelince kaybolur gider.

Görünmeyen Mekânlar

Gündelik hayatta mekân dediğimizde aklımıza birtakım fiziksel unsurların bir araya gelmesiyle oluşan ve bizi içine alabilecek kadar büyük olan bir boşluk gelir. Bu boşluğun sınırlarını oluşturan duvarlar sabittir ve içle dışı ayırır. Mekân içine bir şeylerin girip çıktığı homojen bir kaptır adeta. Mekâna dair bu kavrayış ile yukarıda bahsedilen görme odaklı kültür, aynı temelden beslenir. Diğer bütün duyuları dışarıda bırakıp, yalnızca görme duyusunun zihnimize verdiği bilgi üzerinden kavrayabileceğimiz çokluklar olarak görürüz mekânı ve bileşenlerini. Bilinçdışı öyle olmadığını fısıldasa da, mekân değiştirmek sanki yalnızca bir dört duvar arasından çıkıp başka bir dört duvar arasına girmek gibidir.

Halbuki mekân dediğimiz şey böylesine sabit ve homojen bir kap değildir. Aksine içinde bulunduklarıyla nitelenmesi elzem olan, devinen bir çokluktur. İçeri giren

hafif bir meltem, bir koku, bir ses; mekân dediğimiz olguya zamansallık verir ve onu değiştirir. İçinde dolaşan, oturan, kalkan, eyleyen ve yaşayan insanlar da öyle... Konuşurlar, dinlerler, homurdanırlar, kokarlar vb. Bütün bunlar mekânın aktif bileşenleridir ve mekândan ayrı düşünülemez. Örneğin ağaçlarla çevrelenmiş bir kır kahvesi düşünelim. Bir boşluktan içeriye hafifçe ışık sızıyor. Kahvede oturan köylülerin konuşmaları ortama huzurlu bir uğultu katıyor. Sigara dumanı içeri sızan ışık hüzmelerini görünür kılıyor. Kuş cıvıltıları arka fonda bir katman daha ekliyor atmosfere. Şimdi böyle bir yeri bir de boş hayal edelim. İnsanlar, sigara dumanı, kuş cıvıltıları, içeri sızan ışık ya da bunlardan herhangi biri olmasın. Mekân aynı mekân olabilir mi?

Dolayısıyla aslında mekânı ve deneyimini tam olarak hiçbir şekilde temsil edemezsiniz. Onu dondurmazsınız. Fotoğrafını çekemezsiniz. Ne kadar anlatırsanız anlatın bir şeyler muhakkak eksik kalacaktır. Örneğin ışık hüzmeleri her ne kadar fotoğraf karelerinde gözükabilen bir şey olsa da onun mekânsallığı mekânda yalnızca 'gözükmesi' değil, varlığıdır. Varlık, onun birbirinden ayrılamaz bir nitelikler bütünü olduğuna işaret eder ve onunla ilişki kuracak insandan da kendi varoluşsal niteliklerini bütüncül bir biçimde devrede tutmasını ister. Bu türden mekânsallıklara 'görünmeyen mekân' demeyi tercih ediyoruz. Işık hüzmelerini de iki boyutlu görmekle, onun mekândaki konumunuza göre yer yer yüzünüze çarpması aynı şey olamaz. Dolayısıyla bizzat mekân içinde bulunup bu etkenlerin/bileşenlerin sizi çevrelemesi gerekir. Bu durumun farkına o mekânı gündelik kültürün bize yerleştirdiği ve talep ettiği göz ile 'göremediğimizde' varırız. Mekân bu türden bir gözle görülmediğinde, *mekânsallık* kendini insanın varlığına açar ve *gösterir*.

Özne - nesneyi mekânda yeniden kurmak

Gündelik kültürdeki görme rejimi ve onunla ilişkili olan mekân algısının temeli özne-nesne ayrılığıdır. İnsan kendini dünya üzerine konumlandırılmış bir gören özne olarak tasavvur eder. Dünya onun için verili bir nesne olarak vardır ve dolayısıyla insan kendini dünyaya hakim ve ondan ayrı görmeye meyillidir. Zira ancak bir şeyi kendinizden ayırdığınızda ona tahakküm etme olanağı doğar. Bir şeyi tam olarak kuşatabilmek, ona tahakküm etmeyi beraberinde getirir. İnsan bir sanat eseri karşısında kendini 'nesneye bakan özne' konumunda bulur. Onu kuşatabileceği zannı ile ona yönelir. Lakin söz konusu nesne, örneğin *bir Rothko* tablosu ise özne, bir süre sonra resim karşısında yetersizleşir ve özne olma statüsünü kaybettiğini hisseder. Çünkü zihniyle değerlendirebileceği, ölçebileceği bir şey değildir karşısındaki... Fakat hâlâ resmin karşısındadır. İsteddiği anda bir adım geriye çekilip resimden kendini kopartabilir, kavramlaştırabileceği bir düzleme çekilir. Sınırlarını gördüğümüz şey kavramlaşma tehlikesiyle karşı karşıyadır... Kavram olduğu ölçüde işin içine zihin dahil edilmiş olur.

Özne-nesne ayrımını korumak, bir *mekânsallık* söz konusu olduğunda ise çok daha zordur. Çünkü mekânı bir nesne olarak tek bakışta kuşatamazsınız, aksine mekân sizi kuşatır. Size hakim olan odur. Her şeyinizle içindesinizdir. Kendinizi oradan soyutlayamazsınız. Aynı anda tüm bileşenlerini ve sınırlarını hiçbir zaman göremezsiniz. Mekân, bu yönüyle nesne olmaya direnir, çünkü tek başına kavranamaz. Her ne kadar durağan ve eşzamanlı görünse de zamansallık içerir. Mekân insana her yönden etkir ve insanın bütün melekeleriyle ister istemez ilişki halindedir. Görme duyusu ile tüketilemez. Bu yüzden insanın dünya üzerindeki varlığının kendisi başlı başına bir mekânsallıktır.

Yöntem: Mekân, Madde ve Karanlık

Yukarıda tanımlandığı haliyle mekânsallık, Yoğunluk İnisiyatifi'nin işlerinin odağında yer alır. Mekân sanatsal üretimin içine yerleşeceği bir kap olarak değil, sanatsal eylemin bizzat nesnesi olarak kurgulanır. İşlerin üretim sürecinde, kültür içinde kurulmuş özne konumlarımızdan azade kalmaya çalışarak mekâna teslim olmak ve ona kulak vermek esastır. Zira mekâna teslim olduğumuzda aslında onun üzerinden kendi dünya üzerindeki varlığımıza kulak veririz. Bunun için, mekân ile faydacı bir ilişki kurmaktan ya da onu kuşatma ve temsil etme niyetiyle yaklaşmaktan sıyrılmak gerekir. İnsanın bir özne olarak etken değil edilgen konumda bulunmasını gerektiren bir yaklaşım söz konusudur burada. Edilgenliği aramak, bir anlamda insanın tüm duyularının aynı anda devrede olmasını da aramaktır. Bunun yolu ise baktığı şeyleri ayrıştıran ve kategorize eden, belli öncül bilgilere göre okuyan zihinsel melekeleri bir süreliğine askıya almaktan geçer.

Yoğunluk mekânın varlığı ile ilişki kurarak onun potansiyel niteliklerini çeşitli biçimlerde açığa çıkartacak kurgular üzerine yoğunlaşır. Bunu yaparken ses, ışık, su gibi unsurları, imaj içermeyen ve imajlaşmaya direnecek şekilde kurgulamayı tercih eder. Bu tavır, aynı zamanda maddi olan ile yoğun bir ilişki kurulmasını sağlar ve bize dünyayı algılamayı unuttuğumuz haliyle yeniden hatırlatır.

İnisiyatif, maddi olana önem verir ve malzemeye samimi bir birliktelik içinde çalışır. Bir nesne olarak görmeyle alıştığımız madde ile hemhal olmak, onu henüz görünüşe çıkmamış yönleriyle de tanımaya imkân verir. Mekânın varlığındaki potansiyel, bazı durumlarda maddenin potansiyeli üzerinden açılır. O maddenin niteliklerini açmak için uygun araçların bulunması, yok ise icat edilmesi şarttır.

Yoğunluk
Süblim, 2015
Fotoğraflar: İsmail Eğler

Yoğunluk
Zamansız, 2015

Yoğunluk, Su Ruhu, 2015
Fotoğraf: Buşra Tunç

Üstte:
Yoğunluk
The House
2017
Fotoğraflar: İsmail Eğler

Altta:
Yoğunluk
Su Ruhü
2015
Fotoğraflar: İsmail Eğler

Aranılan etkiye uygun bir malzeme bulunduğunda, malzemenin üreticisi ya da uzmanı bulunup üretilen yere gidilir. Malzeme hakkında bilgi alınıp çeşitleri, varyasyonları ve farklı formları incelenir. Gerekirse üreticiden değişiklikler talep edilir. Daha önce üzerinde çalışılmamış yöntemler denenir. Tek defaya özgü çözümler üretilir. Bu duruma örnek olarak, Yoğunluk'un uzun zamandır ilgi alanında olan bir malzeme olarak silikon verilebilir.

Yoğunluk, ziyaretçiyi mekân ile duyu melekelerinin tümü vasıtasıyla, ama bunun ötesinde insan olmaktan ötürü sahip olduğu varoluşsal potansiyelin, bedenselliği aşan bütünselliği içerisinde ilişki kuran bir insan olarak kabul eder. Algılama sadece gözde değil, bütün bedende ve beden ile sınırlanamayanda gerçekleşir. Ziyaretçinin sadece gözüne değil onu insan yapan tüm melekelerine hitap eden bir kurgu ortaya çıkar. Bu kurguda oluşan mekânsallık, kendini homojen bir tekillik olarak göstermez. Zaman içerisinde farklı özelliklerini açığa çıkarır; biteviye devinir.

İnisiyatifin gerçekleştirdiği beş işin dördü, oldukça az ışıklı ortamlarda, ya da ışığın tamamen dışarıda bırakılması ve belirli zamanlarda kontrollü olarak verilmesi üzerine kurgulanmıştır.

Görme ediminin indirgenmesi, diğer duyuların algısını güçlendirir ve oluşturduğu tedirginlik, insanın kültürel olandan geçici manada soyutlanması yoluyla daha önce farkında olunmayan pek çok kanalın açılmasını sağlayabilir. Karanlık ziyaretçiyi gündelik konforlu alanından uzaklaştırıp biraz tedirginleştirir. Bu da algıların açılıp duyuların daha keskinleştirilmesine olanak sağlar. Ziyaretçi, karanlıkta gördüğü imgeleri kendi imgelemindekilerle eşleştirmeye çalışır. Gördüklerini belki de hafızasındaki bir şeye bağlamayı dener. Bu durum, insanın dilsiz bir deneyim içerisinde kendi varlığını temsil edilmeye direnecek bir biçimde yaşantıladığı bir ortam kurar. Görme ediminin aza indirilmesi, mekânı oluşturan tüm unsurlara açılmak için bir yöntemdir. Işık altında çeşitli unsurların bileşimi olarak görünen mekân, ışık geri çekildiğinde birbirinden ayrıştırılamaz bir bütünlüğe kavuşur. Mekân ile ilgili 'görünmeyen' nitelikler daha fazla hissedilir hale gelir. Işık alındığında mekânın gerçekten 'görünmeye' başladığı söylenebilir.

Yoğunluk, The House, 2017
Fotograf: İsmail Eğler

Yoğunluk
The House
2017
Fotoğraf: İsmail Eğler

Yoğunluk
Su Ruhü
2015
Fotoğraf: Buşra Tunç

Temsil

Temsil bir şeyi bir başkasının zihninde yeniden kurmak için oluşturulan bir mevhumdur. Temsil için bir şeyi kavramsallaştırmak gerekir o da sırf zihinle olan bir şey, oysaki o varlığın, insanın tek melekesi zihin değildir, insanın da varlığı var, kendi varlığı çok yönlülük.

İnsanın varlığı bir bütünsellik içinden ancak hissedilebilecek, fakat zihindeki birtakım kavramlarla kısıt- rılıp dilin içine sokulamayacak bir şey. Bir şeyi temsil etmeye kalktığınızda o varlığın ancak bir yönünü gösterebi- lirsiniz. Dolayısıyla *Yoğunluk'un* işleri kolay kolay temsil edilemez. Bunun bir sebebi ziyaretçi bir yanı ortak, bir diğer yanı ise asla ortak olamayacak oldukça kişisel deneyimler kazanarak terk eder işlerin yer aldığı mekânı. As- la elde edilemeyişiyle simgeselin ve kültürün karşısında duran, hiçbir şe- kilde indirgenemez ve tarif edilemez

bir yoğunluk alanı oluşur. Arda kalan sergi görselleri değil, kişilerin hafıza- larında oluşan yeni mekânlardır. Ser- ginin imajlarına artık bakılmaz, çünkü zaten doğası gereği eksiktir.

Katılım

Yoğunluk'un işlerinde ziyaretçi eserin içinde bulunduğu onun aktif bir parçasıdır. Sürekli devinir, eserin de devinmesini sağlar. Bir şey değiştiremiyor, müdahale edemiyor görünse de bir başka ziyaretçi için işi katmanlandıran bir parçaya dönüşür. Kendini eserin içeriğine çekilmiş bu- lur. Bu durum için önemlidir.

Ziyaretçinin mekânda konumlan- ması ve yapmayı seçtiği hareket, attığı adımlar, grubun sergiyi kurgularken uyguladıkları stratejileri için önem taşır. Zira ziyaretçinin bazı hareket- leri öngörülebilirken bazıları hiçbir şekilde kestirilemez. Grup mekân dolaşımını ve eylemleri kurgularken

Yoğunluk
Su Ruhü
2015
Fotoğraf: Korhan Karaöysal
Artful living izniyle

The House, 2017
Fotoğraf: Sahir Uğur eren
iksv izniyle

Su Ruhu, 2015
Fotoğraf: Korhan Karaöysal
Artful Living izniyle

bu öngörülemmezliği işin içine dahil etmeye çalışır.

Örneğin 15. İstanbul Bienali'nde yer alan inisiyatifin son projesi *Ev / The House*'da kişinin aynayla karşılaşması ve duygulanımları söz etmeye değerdir. Aynanın önüne hafif bir ışık düşmektedir. Kendini bir anda kendi imgesinin karşısında gören ziyaretçi, bunu fark ettiğinde ciddi bir yabancılaşma yaşar. Bir diğer katman da bunu kişinin kendinin fark etmeyip başka bir ziyaretçinin onu aynada görmesi durumu. İkinci ziyaretçi için hafifçe aydınlatılan ilk ziyaretçi artık mekânın bir parçası haline gelir.

Dolayısıyla katılımcının mahiyeti ve tanımı inisiyatifin çizdiği sınırların dışında ziyaretçiler tarafından da belirlenir. Girmeden ziyaretçiye bir özgürlük alanı tanımlanıyor. Eşyalara dokunabilir, etrafında dolaşabilir, oturabilir. Özellikle dokunma kısmı kritiktir, çünkü burada maddeyle bil-fiil iletişim iletişim haline geçer.

Logo

Yoğunluk İnisiyatifi'nin logosunda, keskin hatlarla çevrelenmemiş devingen bir bulut kümesi görürsünüz. Sanki sürekli değişen, fakat ana muhteviyatı değişmeyen, herhangi bir anına baktığınızda diğer anlarla aynı dili konuşan bir organizmaya şahit olursunuz. Sakin, sessiz, kendi halinde. Bu logo yapıldığı zaman inisiyatif yeni kurulmuş, herhangi bir sergileri ya da mekânsal bir üretimleri olmamıştır. Fakat sonrasında bu logo Yoğunluk'un duruşunun ve çalışma şeklinin bir nişanesine dönüşmüştür.

Yoğunluk

İsmail Eğler, Nil Aynalı Eğler ve Elif Tekir tarafından 2013 yılında kurulan yoğunluk, sanat etkinliğinin mekân ile ilişkisi üzerine odaklanıyor. Mekânı bizzat sanatsal üretiminin nesnesi olarak ele alan inisiyatif, özgün nitelikleri olan mekânları keşfederek güncel sanatın mekânsal deneyim ile iç içe geçtiği sergiler gerçekleştirmeyi amaçlıyor. sanatçıların mekân ile yoğun ilişkiye geçtiği ve mekânda gizli olan potansiyelleri kendi kavrayışları içerisinde açığa çıkardıkları bir süreç ile ortaya çıkarmaları öngörülüyor.

